

REPUBLIKA E KOSOVËS
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Gjykata Kushtetuese / Ustavni sud / Constitutional Court
Address: Perandori Justinian, PN. Prishtinë
T: +381 (0)38 220 104; F: +381 (0)38 220 112; www.gjk-ks.org

Priština, datum: 18 marta 2010
Ref. Br. AGJ 07/10

Presuda

Predmet br. KO 01/09,

Ćemailj Kurtiši

i

Skupština opštine Prizren

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVA

Ustavni sud, sastavljen od

Enver Hasani, predsednik
Snezhana Botusharova, sudinica
Robert Carolan, sudija
Ivan Čukalović, sudija
Iliriana Islami, sudija
Kadri Kryeziu, sudija
Gjylieta Mushkolaj, sudija
Almiro Rodrigues, sudija i
Altay Suroy, sudija

Nakon razmatranja zahteva g. Ćemailja Kurtišija, zamenika predsedavajućeg za zajednice u opštini Prizrena, donosi sledeću PRESUDU:

Uvod

Podnosilac zahteva

Kopje e vërtetuar
Overena kopija
Certified Copy

1. Podnosilac zahteva je g. Ćemailj Kurtiši, zamenik predsedavajućeg za zajednice u Skupštini opštine Prizrena, Republika Kosovo.

Suprotna strana

2. Suprotna strana je Skupština opštine Prizren, Republika Kosovo.

Datum podnošenja zahteva

3. Zahtev je podnet Ustavnom sudu 22. Aprila 2009. god.

Datum saslušanja

4. Ustavni sud je održao javno saslušanje u vezi sa predmetom 30. novembra 2009. god.

Većanje Suda

5. Sud je većao u predmetu na zatvorenoj sednici održanoj 27. januara 2010. god.

Kratak pregled postupaka

6. Ćemailj Kurtiši, potpredsednik opštine Prizren, podneo je 22. aprila 2009. god. zahtev Ustavnom sudu Kosova. Kurtiši tvrdi da je član 7. Statuta opštine Prizren u suprotnosti sa članovima 3.1, 6.1, 58.1. i 59.1. Ustava. Ustavni sud je 4. avgusta 2009. godine obavestio opštinu Prizren o zahtevu koji je podneo g. Kurtiši i zahtevao od opštine da odgovori na zahtev. Predsednik i gradonačelnik opštine je 2. oktobra 2009. godine, odgovorio na zahtev.
7. Predsednik suda je imenovao¹ sudiju Almira Rodriguesa za sudiju izvestioca a Komisiju za razmatranje činili su sudije Altay Suroy, Snezhana Botusharova i Ivan Ćukalović. Od podnosioca zahteva je 7. oktobra 2009. godine zatraženo da razjasni i dopuni zahtev izjavom o tom kako i zašto je navodna povreda neustavna, u kojem je kapacitetu podneo zahtev i da dostavi dokaz o svojoj funkciji u opštini Prizrena. Gospodin Kurtiši je 12. oktobra 2009. godine odgovorio i dostavio tražene informacije. Sudija Rodrigues je 12. novembra 2009. godine predstavio izveštaj Komisiji za razmatranje. Komisija za razmatranje se sastala 26. novembra 2009. godine da razmotri izveštaj sudije izvestioca. Javno saslušanje je održano 30. novembra 2009. god. Gospodin Kurtiši je došao lično a opština Prizrena nije bila predstavljena. Sud je 27. januara 2010. god. održao privatnu sednicu tokom koje je većao.

¹ Shodno članu 22. Zakona o Ustavnom sudu i članu 7. Poslovnika Ustavnog suda.

Izlaganje činjenica i argumenata strana

8. Gospodin Kurtiši je Sudu dostavio Odluku Skupštine opštine Prizren, datiranu 11. septembra 2008. godine, koju je potpisao predsednik Skupštine i gradonačelnik Skupštine. Odluka navodi sledeće: „Izjavljujemo da je u skladu sa odredbama Zakona o lokalnoj samoupravi zamenik predsedavajućeg za zajednice u Skupštini opštine Prizren g. Čemailj Kurtiši, kvalifikovani pravnik“. Isti predstavnici Skupštine opštine u svom odgovoru na zahtev nisu podneli prigovor na status g. Kurtišija na koji upućuje njegov zahtev a što je predmetna stvar pred Ustavnim sudom. Sud je stoga zadovoljan time da g. Kurtiši ima odgovarajući pravni položaj i ovlašćenje da ovaj izveštaj podnese Ustavnom sudu.
9. Gospodin Kurtiši je svoj zahtev² podneo kao zamenik predsedavajućeg za zajednice u opštini, s obzirom da je ovlašćeno lice za upućivanje Ustavnom sudu akta ili odluka opštine koje su navodno u suprotnosti sa njihovim pravima.
10. Član 54. i 55. Zakona o lokalnoj samoupravi navodi sledeće:

Član 54.

Zamenik predsedavajućeg za zajednice

54.1. U opštinama gde najmanje deset posto (10%) populacije pripada zajednicama koje nisu većinske u tim opštinama, mesto predsedavajućeg Skupštine opštine za zajednice biće rezervisano za predstavnike ovih zajednica.

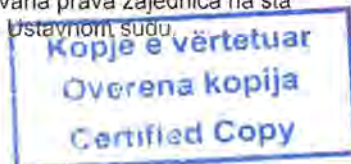
54.2. Mesto zamenika predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice pripašće kandidatu ne-većinske zajednice koji je dobio najviše glasova na otvorenoj listi kandidata za izbore Skupštine opštine.

Član 55.

Dužnosti zamenika predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice

55.1. Zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice će promovisati dijalog između zajednica i služiće kao zvanična veza za bavljenje zabrinutostima i interesima ne-većinskih zajednica na sednicama Skupštine i njenog rada.

² Shodno članu 55.4. Zakona o lokalnoj samoupravi, Zakon br. 03/040, u slučaju da Skupština opštine odluči da ne razmotri ponovo svoj propis ili odluku koja krši ustavom zagwarantovana prava zajednica na šta upućuje potpredsednik opštine, on zatim može proslediti pitanje direktno Ustavnom sudu.

55.2. Zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice je odgovoran za razmatranje tvrdnji zajednica ili njenih članova da propisi ili odluke Skupštine opštine krše njihova Ustavom zagarantovana prava.

55.3. Zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice prosleđuje takva pitanja Skupštini opštine na ponovno razmatranje propisa ili odluke.

55.4. U slučaju da Skupština opštine odluči da ne razmotri ponovo svoj propis ili odluku ili ako zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice smatra da rezultat posle ponovnog razmatranja još uvek predstavlja kršenje Ustavom zagarantovanih prava, zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice može proslediti pitanje direktno Ustavnom sudu, koji odlučuje da li da prihvati slučaj na razmatranje.

11. Skupština opštine Prizren³ je 15. oktobra 2008. god. donela odluku kojom je usvojen opštinski statut. Član 7. tog statute predviđa sledeće:

Član 7.

Opština ima grb, zastavu i simbol.

Grb opštine je „Kuća prizrenske lige“ koju opkružuje natpis „1878 – Prizren“.

Korišćenje opštinskih simbola je dodatno regulisano posebnom odlukom Skupštine.

12. Zahtev koji je podneo g. Kurtiši navodi da su nevećinske zajednice u to vreme predložile da natpis „Komuna“, „Opština“, „Belediye“ opkružuje grb bez godine „1878“, čime bi se dao značaj nekim zajednicama koje žive na prostoru te opštine i ukazalo na multietničnost opštine. predlog nije prihvaćen. Zatim, on dalje tvrdi da su odbornici Skupštine opštine iz većinske zajednice ignorisali činjenicu da u opštini tradicionalno postoje nevećinske zajednice. Gospodin Kurtiši dalje tvrdi da odredba i simbol prizrenske lige veličaju identitet samo jedne zajednice u opštini Prizrena. On tvrdi da prizrenska liga prepoznaje kulturno istorijski značaj samo albanske zajednice i da grb ne nosi elemente koji daju značaj drugim zajednicama koje žive u opštini. On dalje tvrdi da bi opštinski grb trebalo da simboliše i prenosi poruku suživota zajednica i članova zajednica, kao i prisustvo multietničnosti, multikulturalizma, multiveroispovesti i višejezičnosti. Grb, kaže on, ne prenosi poruku multietničnosti u multietničkoj sredini kakva je opština Prizren.

³ Shodno članu 12.3. Zakona o lokalnoj samoupravi, Zakon br. 03/L-040

13. Gospodin Kurtiši takođe tvrdi da simbol nije odobrila dvotrećinska većina u Skupštini⁴. On kaže da je samo 24 od 41 odbornika Skupštine glasalo za usvajanje predmetne odluke. U stvari, član 7.4. predviđa sledeće:

7.4. Simboli opštine mogu biti usvojeni i promenjeni jedino odlukom dvotrećinske (2/3) većine ukupnog broja odbornika Skupštine opštine, uz prethodno obavljene javne konsultacije.

14. Međutim, u odgovoru opštine navodi se da je 15. oktobra 2008. godine 29 odbornika Skupštine glasalo za predlog a 5 je glasalo protiv. Bez obzira na ovaj očigledan sukob između g. Kurtišija i opštine o broju glasova za i protiv usvajanja odluke o Statutu, Sud ne odlučuje po osnovu nastalom zbog navodne nepravilnosti u proceduri glasanja, zbog čega, ništa iz ove presude ne može se uzeti bilo u korist ili protiv ovog dela zahteva.
15. Gospodin Kurtiši, u većem delu svog zahteva, ukazuje na više različitih zakonskih osnova koji potkrepljuju njegov zahtev. On kaže da je povređen član 3. Ustava. Član 3. predviđa sledeće:

Član 3 [Jednakost pred zakonom]

1. Republika Kosovo je multietničko društvo, koje se sastoji od Albanaca i ostalih zajednica, kojom se upravlja na demokratski način, poštujući vladavinu zakona, preko zakonodavnih, izvršnih i pravosudnih institucija.

2. Sprovođenje javne vlasti u Republici Kosovo se zasniva na načelu jednakosti svih građana pred zakonom i poštovanju međunarodno priznatih prava i osnovnih sloboda, kao i zaštiti prava i učešća svih zajednica i njihovih pripadnika.

16. Zatim, on tvrdi da je povređen član 4.3. Zakona o lokalnoj samoupravi. Član 4.3. Zakona predviđa sledeće:

4.3. Opštine sprovode svoje politike i iskustva koja promoviše suživot građana opštine i doprinosi stvaranju odgovarajućih uslova koji omogućavaju svim zajednicama da izraze, sačuvaju i razviju svoj nacionalni, etnički, kulturni, verski i jezički identitet.

17. U nastavku on navodi da su povređeni članovi 1.1, 1.4. i 2.1. Zakona o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosova⁵. U ovoj fazi relevantno je citirati članove 1. i 2. tog Zakona u njihovoj celosti.

Član 1.

⁴ Shodno članu 7.4. Zakona o lokalnoj samoupravi, Zakon br. 03/L-040

⁵ Zakon br. 03/L-047

Opšte odredbe

1.1 Republika Kosova garantuje potpunu i efektivnu ravnopravnost za sve ljude u Republici Kosova. Republika Kosova poštuje svoju nacionalnu, etničku, jezičku i versku raznolikost kao izvor snage i bogatstva u daljem razvoju demokratskog društva zasnovanog na vladavini prava. Ohrabruje se i podstiče aktivno učešće svih pripadnika zajednica u razvoju Republike Kosova.

1.2 Republika Kosova preduzima posebne mere koje garantuju potpunu i efektivnu ravnopravnost zajednica i njihovih pripadnika, uzimajući u obzir njihove specifične potrebe. Ove mere se neće smatrati diskriminacijom.

1.3 Pripadnici zajednica u Republici Kosova imaju pravo, pojedinačno ili zajedno sa ostalima, na uživanje osnovnih ljudskih prava i sloboda utvrđenih međunarodnim pravnim obavezama kojima se obavezuje Republika Kosovo. Ova prava i slobode su garantovana Ustavom, ostalim zakonima, uredbama i državnom politikom.

1.4 U svrhu ovog zakona zajednice se definišu kao nacionalne, etničke, kulturne, jezičke ili verske grupe koje su tradicionalno prisutne u Republici Kosova i koje nisu u većini. Ove grupe su Srbi, Turci, Bošnjaci, Romi, Aškalije, Egipćani, Goranci i ostale zajednice. Pripadnici većinske zajednice u Republici Kosova kao celini, koji nisu u većini u datoj opštini, takođe uživaju prava nabrojanih ovim zakonom u toj opštini.

1.5 Svaki pripadnik zajednice ima pravo da slobodno izabere da li će biti tretiran ili ne kao takav, i nikakva nepovoljnost ili diskriminacija neće proizaći iz izbora da uživa ili ne prava koja su povezana sa tim izborom.

1.6 U toku slobodnog uživanja prava i sloboda zajamčenih ovim zakonom, zajednice i njihovi pripadnici poštovaće prava ostalih.

1.7 Vlasti u Republici Kosova, uključujući sudove, tumačiće ovaj zakon u skladu sa garancijama ljudskih prava i osnovnih sloboda kao i pravima zajednica i njihovih pripadnika koja su utvrđena Ustavom Republike Kosova preko međunarodnih obaveza poštovanja ljudskih prava uključujući odredbe Okvira Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina.

Član 2.

Identitet

2.1 Zajednice i njihovi pripadnici imaju pravo da slobodno održavaju, izražavaju i razvijaju svoju kulturu i identitet, kao i da čuvaju i učvršćuju suštinske elemente svog identiteta, odnosno svoju veru, jezik, tradiciju i

Kopje e vërtetuar
Overena kopija
Certified Copy

kulturno nasleđe. Pored posebnih prava nabrojanih u ovom zakonu, uživaće slobodno i ravnopravno osnovna ljudska prava, uključujući slobodu misli, izražavanja, medija, udruživanja i okupljanja, pravo na versko opredeljenje i verske obrede, kao i pravo ispoljavanja privatno ili u javnosti, pojedinačno ili u sklopu zajednice kulturnih obeležja dotične zajednice.

2.2 Republika Kosova će stvoriti odgovarajuće uslove koji će omogućiti zajednicama i njihovim pripadnicima da slobodno održavaju, izražavaju i razvijaju svoje identitete.

2.3 Mere koje imaju za cilj da promene strukturu stanovništva u oblastima koja su nastanjena pripadnicima zajednica na njihov uštrb su zabranjene. Kosovo će zaštititi pripadnike zajednica od politike i praksi koje imaju za cilj, ili imaju efekat, asimilaciju protiv njihove volje.

2.4 Pripadnici zajednica imaju pravo da poseduju vlastita imena priznata u izvornom obliku i pismu na njihovom jeziku kao i da povrate izvorna imena ako su promenjena. Ovo uključuje pravo da slobodno izaberu svoja imena i prezimena i imena svoje dece kao i pravo da unesu svoja imena u javne registre, isprave za ličnu identifikaciju i ostale službene isprave na njihovom jeziku i pismu u skladu sa zakonom.

18. Gospodin Kurtiši dalje navodi da u vreme usvajanja Statuta, Komisija za zajednice nije dobila mogućnost da razmotri Statut i odluku u fazi izrade, uprkos činjenici da su članovi Komisije za zajednice insistirali na neophodnosti toga da oni to razmotre. Samim tim, kako on tvrdi, povređen je član 53. Zakona o lokalnoj samoupravi. Taj član predviđa sledeće:

Član 53.

Komisija za zajednice

53.1. Članstvo u komisiji za zajednice će imati odbornici Skupštine opštine i predstavnici zajednica. Svaka zajednica koja živi u opštini će biti zastupljena s najmanje jednim predstavnikom u Komisiji za zajednice. Predstavnici zajednica činiće većinu u komisiji za zajednice.

53.2. Komisija za zajednice je odgovorna za razmatranje pridržavanja opštinskih vlasti primenljivog prava i razmatranje opštinskih pravila, praksi i aktivnosti kako bi se obezbedilo da su prava i interesi zajednica u potpunosti ispoštovana i preporučuje Skupštini opštine mere koje smatra odgovarajućim da bi obezbedila sprovođenje odredaba vezanih za potrebu zajednica da promovišu, izražavaju, očuvaju i razvijaju njihove etničke, kulturne, verske identitete, kao i da obezbede adekvatnu zaštitu prava zajednica u opštini.

Kopje e vërtetuar
Overena kopija
Certified Copy

19. Na kraju, g. Kurtiši navodi, u opštem smislu da su povređeni članovi 6, 58.⁶ i 59.1.⁷ Ustava. Nijedno objašnjenje o tome kako su ovi članovi Ustava povređeni nije predstavljeno Sudu.
20. Opština Prizren u svom odgovoru u potpunosti osporava zahtev g. Kurtišija. Ona navodi da je u korist Statuta glasao odgovarajući broj potreban za njegovo usvajanje. Takođe navodi da je 10. novembra 2008. god. odluka Skupštine opštine Prizren poslata Ministarstvu lokalne uprave (MLU) u cilju obavezne ocene zakonitosti.
21. Ona tvrdi da je 27. novembra 2008. godine MLU preporučilo Skupštini opštine da preispita član 7. Statuta. Nakon toga, ona ističe da je Skupština opštine na zasedanju održanom 20. februara 2009. god. usvojila odluku kojom je potvrđen član 7. Statuta. Ona takođe navodi da je MLU 16. marta 2009. god. Skupštini opštine dostavilo mišljenje u kojem se ističe da je „gore navedena odluka doneta u skladu sa zakonskim procedurama, tj. sa članom 7. Opštinskog statuta i članom 74. Zakona o lokalnoj samoupravi, i u skladu sa zahtevom ministra lokalne uprave za preispitivanje člana 7. Opštinskog statuta usvojenog 15.10.2008. godine“. Ovakvo mišljenje MLU izgleda da ukazuje na to da je opština sva pitanja propisno razmotrila i da je sve bilo u redu sa Statutom opštine Prizren, i da je prvobitna zabrinutost MLU otklonjena.
22. Međutim, već 27. novembra 2008. godine, opština je upoznata sa zabrinutošću, na visokom nivou, o usvajanju člana 7. Opštinskog statuta. Postavljena su važna pitanja o odgovarajućem nivou obimne javne konsultacije i obavezama opštine da primi k znanju takvu konsultaciju. Opština je trebalo ozbiljno da razmisli o tome kako će se ophoditi prema takvim konsultacijama shodno njenim obavezama pod Zakonom u vezi sa simbolom opštine, posebno, u smislu zabrinutosti na koju su ukazale zajednice iz opštine.
23. Što se tiče člana 3.1. Ustava, opština navodi da nije došlo do povrede jer nijedna zajednica nije dobila prednost u odnosu na drugu. Ona se nije bavila time kako su postupci opštine mogli da utiču na isključenje zajednica u opštini Prizren.
24. Što se tiče člana 6. Ustava, ona navodi da bilo kakva povreda pod ovim članom nije moguća jer se on odnosi samo na državne simbole Kosova.

⁶ Član 58.1. Republika Kosovo će osigurati odgovarajuće uslove koji će omogućiti zajednicama i njihovim pripadnicima da čuvaju, štite i razvijaju svoj identitet. Vlada će naročito podržati kulturne inicijative zajednica i njihovih pripadnika, uključujući i finansijsku pomoć.

⁷ Član 59 (1). Pripadnici zajednica imaju pravo, pojedinačno ili u okviru zajednice da: (1) izražavaju, održavaju i razvijaju svoju kulturu i čuvaju suštinske elemente svog identiteta, odnosno veroispovest, jezik, tradiciju i kulturu.

Posledica je ta da se g. Kurtiši ne žali na državni simbol Kosova zbog čega nije moglo doći do povrede člana 6.

25. Što se tiče drugih navodnih povreda članova Ustava i Zakona, opština navodi da za to „nema osnova“. Ona traži da se zahtev g. Kurtišija odbije kao neosnovan. Ona se ne bavi značajno zabrinutošću vezano za povredu prava zajednica na koje ukazuje zahtev g. Kurtišija i koje su ukratko opisane u sledećim stavovima.

Objasnenje i Opravdanje

26. Ovde treba istaći ovlašćenja i funkcije ovog Suda. Glavne odredbe Sveobuhvatnog predloga za rešenje statusa Kosova sadrže ustavne, ekonomske i bezbednosne odredbe, a njihov cilj je da se doprinese razvoju multietničkog, demokratskog i prosperitetnog Kosova. Ono što je predloženo za Kosovo jeste multietničko društvo, koje samo sobom upravlja na demokratski način i uz puno poštovanje vladavine prava i najvišeg nivoa međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Što se tiče prava zajednica, rešenje je trebalo da se pozabavi ključnim aspektima koje treba zaštititi, uključujući kulturu, jezik, obrazovanje i simbole.
27. Skupština Kosova je usvojila Ustav 9. aprila 2008. god. Stupio je na snagu 15. juna 2008. god. Doktrina odvajanja ovlašćenja⁸ u pogledu upražnjavanja sudskih ovlašćenja dobila je efekat Ustavom⁹ koji jasno navodi da takva ovlašćenja imaju sudovi. Uloga Ustavnog suda jeste da služi kao konačni organ za tumačenje Ustava i usklađenost zakona sa Ustavom. Podrazumeva se da je Sud u potpunosti nezavistan i mora takođe biti u potpunosti nepristrasan u vršenju svojih funkcija. Ustav¹⁰ jasno utvrđuje nadležnost Ustavnog suda. Određena tela, uključujući pojedince mogu uputiti stvar Sudu ili povrede koje učine javni organi njihovim pravima i slobodama zagarantovanim Ustavom¹¹. Dodatna nadležnost takođe se može odrediti zakonom.
28. Na Sudu je, kao „konačnom organu za tumačenje ustava i usklađenosti zakona sa Ustavom“¹², da oceni da li su zakoni ili statuti u skladu sa Ustavom. Samim tim, odrediće da li su javni organi povredili individualna prava i slobode zagarantovane Ustavom „ali samo kada su iscrpljena sva ostala pravna sredstva regulisana zakonom“¹³. To znači da su državni organi i sudovi, kada donose svoje odluke, u obavezi da deluju u skladu sa ustavnim okvirom. Da bi se ta obaveza ispoštovala, postoje strane koje su ovlašćene

⁸ Kako je navedeno u članu 4. Ustava.

⁹ U članu 102.

¹⁰ Član 113. i član 62.4.

¹¹ Uključujući prava obuhvaćena u međunarodnim konvencijama navedenim u članu 22.

¹² Član 112 (1) Ustava.

¹³ Član 113 (7) Ustava.

Kopje e vërtetuar
Overena kopija
Certified Copy

da neka pitanja upućuju Sudu¹⁴. Sa druge strane, „sudovi sude na osnovu Ustava i zakona“¹⁵ i „imaju pravo da pitanja u vezi sa usklađenošću zakona sa Ustavom upute Ustavnom sudu“¹⁶, čime se čuvaju osnovna prava i slobode zagarantovane Ustavom.

29. Državni organi „garantuju prava svakog građana, građanske slobode i jednakost svih građana pred zakonom...“¹⁷. Član 3. Ustava predviđa sledeće:

Član 3 [Jednakost pred zakonom]

1. Republika Kosovo je multietničko društvo, koje se sastoji od Albanaca i ostalih zajednica, kojom se upravlja na demokratski način, poštujući vladavinu zakona, preko zakonodavnih, izvršnih i pravosudnih institucija.

2. Sprovođenje javne vlasti u Republici Kosovo se zasniva na načelu jednakosti svih građana pred zakonom i poštovanju međunarodno priznatih prava i osnovnih sloboda, kao i zaštiti prava i učešća svih zajednica i njihovih pripadnika.

30. Kroz ceo Ustav upućuje se na načela jednakosti i multietničnosti, na primer, kada se opisuje multietnički karakter državnih simbola Kosova¹⁸, kada se radi o osnovnim vrednostima¹⁹, kada se radi o jednakosti pred zakonom²⁰, kada se radi o jednakosti pred sudovima²¹ i drugo.
31. Ustav je osnovni zakon i izvor je osnovnih prava i sloboda građana i zajednica Kosova²². Ova osnovna prava su „neodvojiva, neotuđiva i neosporiva i čine osnov pravnog reda Republike Kosova“²³. Osim toga, Poglavlje 3 utvrđuje dodatna „prava zajednica i njihovih pripadnika“²⁴. Ova

¹⁴ Član 113 Ustava.

¹⁵ Član 102 (3) Ustava.

¹⁶ Član 113 (8) Ustava.

¹⁷ Preambula Ustava.

¹⁸ U članu 6.1. Zastava, grb i himna su državni simboli Republike Kosovo, koji odražavaju njen multietnički karakter.

¹⁹ U članu 7.1. Ustavni red Republike Kosovo se zasniva na načelima slobode, mira, demokratije, jednakosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda i vladavine zakona, nediskriminacije, imovinskog prava, zaštite sredine, društvenog prava, pluralizma, podele državne vlasti i tržišne ekonomije. 2. Republika Kosovo obezbeđuje jednakost polova kao osnovnu vrednost za razvoj demokratskog društva, jednake mogućnosti učešća žena i muškaraca u politički, ekonomski, društveni i kulturni život i sve ostale oblasti društvenog života.

²⁰ U članu 24.1. Pred zakonom su svi jednaki. Svako ima pravo na jednaku zakonsku zaštitu, bez diskriminacije. 2. Niko se ne sme diskriminisati na osnovu rase, boje, pola, jezika, veroispovesti, političkog ili nekog drugog uverenja, nacionalnog ili društvenog porekla, veze sa nekom zajednicom, imovine, ekonomskog ili socijalnog stanja, seksualnog opredeljenja, rođenja, ograničene sposobnosti ili nekog drugog ličnog statusa. 3. Načelo jednakosti pred zakonom ne sprečava sprovođenje i usvajanje privremenih mera, neophodnih za zaštitu i napredak prava pojedinaca i grupa koje nisu jednake. Takve mere se mogu sprovesti samo do ostvarenja cilja radi kojeg su uspostavljene.

²¹ U članu 31.1. Svakom se garantuje jednaka zaštita prava pred sudom, ostalim državnim organima i nosiocima javnih.

²² Osnovna prava su sadržana u Poglavlju 2 Ustava, koji se sastoji od članova od 21. do 56.

²³ Kako je navedeno u članu 21.1. Ustava.

²⁴ Poglavlje 3. članovi od 57. do 62.

Kopje e vërtetuar
Overena kopija10
Certified Copy

dodatna prava zajednica dopunjuju, umnožavaju i dodatak su svim pravima koja su izražena u Ustavu.

32. Član 57.3. Ustava posebno daje pripadnicima zajednica „...pravo slobodnog izražavanja, negovanja i razvijanja svog identiteta i svojstva svoje zajednice“. Jedan od načina da zajednice „izraze, neguju i razvijaju svoj identitet i svojstvo svoje zajednice“ jeste da budu uključene u politički proces, da učestvuju u donošenju odluke o usvajanju statuta opštine i da daju konstruktivne predloge o obliku grba koji opština usvaja. Član 58.4. obavezuje Republiku Kosovo da „...usvoji adekvatne mere koje mogu da budu neophodne za unapređenje potpune i stvarne jednakosti između pripadnika zajednica u svim oblastima privrednog, socijalnog, političkog i kulturnog života“. Ova obaveza važi i za opštinu Prizrena kao proizlazak države da je ona ustavno priznata kao jedna od osnovnih jedinica lokalne uprave. Član 124.1. obavezuje opštinu Prizrena, i sve opštine „... da podstiču i obezbeđuju aktivno učešće svih građana u procesu donošenja odluka opštinskih organa“.
33. Osim toga, član 22. Ustava inkorporisan u ustavni zakon Kosova, neposredno je primenljiv i predviđa dodatna značajna ljudska prava i osnovne slobode. Ovaj član predviđa sledeće:

Član 22 [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata]

Ljudska prava i slobode, koja su utvrđena sledećim međunarodnim sporazumima i instrumentima garantovana su ovim Ustavom, i direktno se primenjuju na teritoriji Republike Kosovo i imaju premoć, u slučaju konflikta, nad svim zakonskim odredbama i ostalim aktima javnih institucija:

- (1) Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima;
 - (2) Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i protokoli iste;
 - (3) Međunarodna konvencija o građanskim i političkim pravima i protokoli iste;
 - (4) Okvirna konvencija Saveta Evrope o zaštiti nacionalnih manjina;
 - (5) Konvencija o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije;
 - (6) Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena;
 - (7) Konvencija o pravima deteta;
 - (8) Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kazni.
34. Ove konvencije stoga neposredno su primenljive na Kosovu i imaju prioritet nad odredbama zakona i drugih akta javnih ustanova. Odluke koje donose

sudovi koji presuđuju o ovim konvencijama, prvenstveno Evropski sud za ljudska prava sa sedištem u Strazburu, pomažu ne samo svim sudovima Kosova već i drugim državnim organima oko toga kako treba tumačiti i primenjivati osnovna prava i slobode na Kosovu.

35. Osim Poglavlja 2 „Osnovna prava i slobode“ i Poglavlja 3 „Prava zajednica i njihovih pripadnika“ postoje još dva zakona koja su od pomoći ovom Sudu u donošenju svoje presude u ovom predmetu. To su Zakon o upotrebi jezika²⁵ i Zakon o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu²⁶.
36. Svrha Zakona o upotrebi jezika, kako je jasno navedeno, daje posebno priznanje jezicima zajednica. To je slučaj čak i na opštinskom nivou koji stavlja u zvaničnu upotrebu jezike zajednice u skladu sa uslovima predviđenim zakonom. Ceo tekst člana 1. glasi:

Zakon o upotrebi jezika

Član 1.

1.1. Svrha ovog zakona je da obezbedi:

i. Upotrebu službenih jezika, kao i jezika zajednica, čiji maternji jezik nije službeni jezik, u Kosovskim institucijama i drugim organizacijama i preduzećima koje vrše javne funkcije i usluge;

ii. Ravnopravan status albanskog i srpskog jezika kao službenih jezika Kosova, jednaka prava za njihovu upotrebu u svim institucijama Kosova;

iii. Pravo svih zajednica na Kosovu da sačuvaju, održe i promovišu svoj jezički identitet;

iv. Višejezički karakter Kosovskog društva, koji predstavlja svoje jedinstvene duhovne, intelektualne, istorijske i kulturne vrednosti.

1.2. Na opštinskom nivou, ostali jezici zajednica, kao što su turski, bosanski i romski jezik, biće u službenoj upotrebi, prema zakonom utvrđenih uslova.

37. Sud posebno priznaje klauzulu člana 1.1.iii, „Pravo svih zajednica na Kosovu da sačuvaju, održe i promovišu svoj jezički identitet“. Korišćenjem ovih reči zakonodavac je izabrao da posebno pravo da zajednicama da promovišu svoj jezički identitet. Mora se postaviti pitanje da li je opština Prizren kada je donela odluku da usvoji član 7. svog Statuta uopšte ili prikladno imala u vidu to pravo. Ovo je posebno tako zbog posebnog položaja koji zakon daje zajednicama na Kosovu.

²⁵ Zakon br. 02/L-37 usvojen u Skupštini Kosova 27. jula 2006. god.

²⁶ Zakon br. 03/-047 usvojen u Skupštini Kosova 13. marta 2008. god.

38. Zakon o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu Skupština Kosova je usvojila 13. marta 2008. god. Opšte odredbe u članu 1. I prava u vezi sa identitetom iz člana 2. čvrsti su i robustan izraz volje Skupštine Republike Kosova da se zaštite i promovišu prava zajednica i njihovih pripadnika kao građana Kosova. Obaveza Republike Kosova da prizna prava sadržana u ovom zakonu ne važe samo za Vladu i ministarstva uspostavljena zakonom. Ona ne samo da važe za sve državne organe nego i za opštine.
39. Opštine su osnovne jedinice lokalne uprave u Republici Kosova. U stvari, član 124.1. Ustava predviđa: „1. Osnovna teritorijalna jedinica lokalne samouprave u Republici Kosovo je opština. Opštine uživaju visok stepen lokalne samouprave i podstiču i obezbeđuju aktivno učešće građana u procesu donošenja odluka opštinskih organa.“. Opštine stoga posebno su priznate na ustavnom nivou sa postojećim pravima i obavezama pod ustavnim okvirom. Te obaveze obuhvataju obavezu da se postupa na ustavni način u pogledu osnovnih prava i sloboda zagaranтовanih Ustavom i zakonom. Dajući ova prava zajednicama i njihovim pripadnicima i imajući u vidu obaveze svih javnih organa da postupaju na zakonit i ustavni način, može se postaviti još jedno pitanje: da li je opština Prizrena imala u vidu ili prikladno imala u vidu ova prava kada je donela odluku da usvoji član 7. svog Statuta.
40. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njeni protokoli, kako je već pomenuto, inkorporisana je u zakon Kosova na ustavnom nivou, i ima prioritet u odnosu na odredbe zakona i drugih akta javnih ustanova. Ovaj Sud mora tumačiti Ustav i Konvenciju dopunski imajući u vidu neophodnost da se zaštite osnovna prava i slobode koje proizilaze iz oba. Mnoge zemlje Evrope koje su izašle iz totalitarne vladavine u proteklim godinama usvojile su evropske standarde za zaštitu ljudskih prava. Kosovo je učinilo isto. Ustavni sistem je jedan, kao i ostali, zasnovan na stubovima demokratije, ljudskih prava i vladavine prava.
41. Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina je takođe deo domaćih zakona Kosova kao jedan od međunarodnih sporazuma i mehanizama na koje upućuje član 122. Članovi od 1. do 6. Okvirne konvencije posebno upućuju na ideale koji su razlog zašto bi zajednicama trebalo da se pruži posebna zaštita. Oni navode sledeće:

Član 1.

Zaštita nacionalnih manjina i prava i sloboda pripadnika tih manjina sastavni je deo međunarodne zaštite ljudskih prava i kao takva spada u oblast međunarodne saradnje.

Član 2.

Kopje e vërtetuar
Overena kopija
Certified Copy

Odredbe ove okvirne Konvencije primenjuju se u dobroj veri, u duhu razumevanja i tolerancije i u skladu s načelima dobrosusedstva, prijateljskih odnosa i saradnje među državama.

Član 3.

- 1 Svaki pripadnik nacionalne manjine ima pravo da slobodno bira da se prema njemu postupa ili ne postupa kao takvom i neće doći u nepovoljan položaj zbog takvog opredeljenja ili ostvarivanja prava vezanih za to opredeljenje.*
- 2 Pripadnici nacionalnih manjina mogu da ostvaruju ona prava i uživaju slobode koje proizilaze iz načela sadržanih u ovoj okvirnoj Konvenciji, pojedinačno ili u zajednici s drugima.*

Član 4.

- 1 Ugovornice se obavezuju da zajamče pripadnicima nacionalnih manjina ravnopravnost pred zakonom i jednaku zakonsku zaštitu. U tom smislu zabraniće se svaka diskriminacija na osnovu pripadnosti nacionalnoj manjini.*
- 2 Ugovornice se obavezuju da usvoje, gde je to potrebno, odgovarajuće mere za unapređenje, u svim oblastima ekonomskog, socijalnog, političkog i kulturnog života, pune i efektivne ravnopravnosti između pripadnika nacionalne manjine i onih koji pripadaju većini. U tom pogledu će voditi računa o posebnom uslovima pripadnika nacionalnih manjina.*
- 3 Mere usvojene u skladu sa stavom 2. ne smatraju se aktom diskriminacije.*

Član 5.

- 1 Ugovornice se obavezuju da unapređuju uslove potrebne za održavanje i razvijanje kulture pripadnika nacionalnih manjina i očuvanje neophodnih elemenata njihovog identiteta, naime, vere, jezika, tradicije i kulturnog nasleđa.*
- 2 Bez štete po mere preduzete u okviru svoje opšte integracione politike, ugovornice će se uzdržati od politike i prakse asimilacije pripadnika nacionalnih manjina protivno njihovoj volji i štitiće ih od svake akcije usmerene ka takvoj asimilaciji.*

Član 6.

- 1 *Ugovornice će podsticati duh tolerancije i međukulturnog dijaloga i preduzimaće efikasne mere za unapređenje uzajamnog poštovanja i razumevanja i saradnje među svim ljudima koji žive na njihovoj teritoriji, bez obzira na njihov etnički, kulturni, jezički ili verski identitet, posebno u oblasti obrazovanja, kulture i medija.*
 - 2 *Ugovornice se obavezuju da preduzmu odgovarajuće mere zaštite lica izloženih pretnjama ili diskriminaciji, neprijateljstvima ili nasilju zbog svog etničkog, kulturnog, jezičkog ili verskog identiteta.*
42. Zakon o upotrebi jezika i Zakon o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu, u velikoj meri, daju konkretan smisao Okvirnoj konvenciji. Postupke opštine Prizren Sud tumači u svetlu Ustava, međunarodnih konvencija sadržanih u zakonu Kosova, sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava i ovih zakona.
43. Prizren se nalazi u južnom delu Kosova i zbog svoje geografske pozicije predstavlja važan poslovni centar. Posедуje dugu istoriju i tradiciju etničke raznolikosti. Kulturno je bogat, ne samo zbog raznolikosti i etničke heterogenosti svoje populacije. Ima dugu istoriju saradnje i tolerancije između njegovih mnogobrojnih različitih zajednica a podnosilac zahteva, g. Kurtiši, je potpredsednik Skupštine opštine za zajednice.
44. Konkretna žalba u ovom predmetu tiče se simbola opštine Prizren. Simboli su usko povezani sa negovanje i očuvanjem tradicije, kulture, različitih karakteristika svakog naroda i imaju uticaj na nalaženje i udruživanje jedne ideje i jednog verovanja. Izvan svake sumnje je da simboli prenose određene emocije i značenje koje na poseban način utiče na one koji prepoznaju svoju istoriju, tradiciju i kulturu u tim simbolima. Simboli nisu čista slika i ukras već svaki od njih nosi dublje i skriveno značenje.
45. Grb na više načina predstavlja dostignuća, nadu i ideale svih građana države ili regiona države. Kao takav, grb bi trebalo da nosi poštovanje prema svim građanima, to jest, u datom predmetu, građanima opštine kao „osnovne teritorijalne jedinice lokalne samouprave u Republici Kosova“²⁷. Da bi za građane Prizrena bilo moguće da gledaju i osećaju se na takav način, grb opštine bi trebalo da bude simbol svih građana.
46. Ne treba lokalni simbol samo jedne zajednice da odražava tradiciju i istorijsko nasleđe tog naroda već bi zvanični simbol trebalo da odražava multietnički karakter opštine. Ovaj sud je svestan toga da se Albanci identifikuju sa natpisom „1878“ na grbu opštine Prizren, kako je opisano u članu 7. Statuta opštine. Godina 1878. je godina kada je osnovana prizrenska liga. Albanski lideri su se okupili u Prizrenu 10. juna te godine u nastojanju da dobiju samostalnu albansku državu. Niko u Prizrenu ne može sumnjati da je

²⁷ Član 12 (1) Ustava.

upotreba natpisa „1878“ u korist albanske zajednice i vid isključenja nevećinskih zajednica. Sud smatra da druge zajednice u opštini Prizren imaju legitimno pravo da sačuvaju svoju tradiciju, kulturu i identitet preko grba. Kada je opština odlučila da prihvati grb koji promoviše albansko nasleđe i tradiciju bez obzira prema drugim zajednicama, narušila je njihova zakonska i ustavna prava.

47. Ustavni sud ponavlja da sve zajednice na Kosovu imaju pravo slobodnog izražavanja, negovanja i razvijanja svog identiteta i svojstava zajednice. Zaista, i albanska i druge zajednice trebalo bi da imaju jednaku mogućnost da očuvaju svoju tradiciju, kulturu i identitet kroz svoje simbole. Adekvatna zaštita takvih prava zajednice nesumnjivo i nasledno zahteva usaglašene, dosledne i podržane mere javnih organa vlasti sa ciljem da se obezbede ravnopravne mogućnosti i spektar kulturnih, jezičkih i drugih prava za sve zajednice.²⁸
48. Štaviše, Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina predviđa da „pluralističko i istinsko demokratsko društvo treba ne samo da poštuje etnički, kulturni, jezički i verski identitet svakog pripadnika nacionalne manjine, već i da stvara odgovarajuće uslove koji im omogućavaju da izraze, očuvaju i razviju taj identitet“.²⁹
49. Sa tim u vezi, Sud takođe ima u vidu to da Ustav navodi da je „Republika Kosova multietničko društvo, koje se sastoji od Albanaca i ostalih zajednica“³⁰ a jednakost garantuje pravo zajednicama da koriste i prikazuju simbole zajednice, u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima. Ustav³¹ dodatno predviđa da je odgovornost države da obezbedi odgovarajuće uslove za zajednice i njihove pripadnike da očuvaju, zaštite i razviju svoj identitet; takođe naglašava da je odgovornost države da promoviše duh tolerancije i dijaloga i da podrži pomirenje između zajednica.
50. Ustavni sud, stoga, mora razmotriti do koje mere je član 7. Statuta opštine Prizren u skladu sa tim standardima stvaranjem odgovarajućih uslova koji daju mogućnost svim zajednicama da očuvaju svoj identitet pod zajedničkim simbolom, tj. grbom opštine Prizren.
51. Izgleda, međutim, da je albanska zajednica stavljena u privilegovani položaj samo zato što ta zajednica ima veliku većinu u Skupštini i dominantnu poziciju u opštini. Sud smatra da opština Prizren nije propisno razmotrila legitimnu zabrinutost na koju je ukazao podnosilac zahteva. Zaista,

²⁸ Vidi npr: Izveštaj Komisije iz Venecije o pravima nedržavljana i manjina na njenom 69. plenarnom zasedanju (Venecija, 15-16 decembar 2006).

²⁹ Vidi preambulu Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina.

³⁰ Vidi član 3. Ustava.

³¹ Vidi član 58.

podnosilac zahteva tvrdi da su odbornici Skupštine opštine iz većinske zajednice ignorisali tradicionalno prisustvo nevećinskih zajednica u opštini.³²

52. Ustavni sud smatra da je preduslov za pluralističko i iskreno demokratsko multietničko društvo, bilo da se radi o zemlji, regionu, opštini ili drugoj teritorijalnoj jedinici, učešće nevećinske zajednice u politički, društveni, privredni i kulturni život³³ sa ciljem da se razvije osećaj pripadanja i uloge u tom društvu. Takvo učešće ne može se postići ako zajednički simbol tog društva ne predstavlja prava svih zajednica, već, umesto toga ignoriše prava nevećinskih zajednica.
53. Sledstveno tome, grb opštine Prizren, kao najviši izražaj identiteta svih zajednica, trebalo bi da oslikava simbol multietničkog društva, koje predstavlja većinsku i nevećinske zajednice, i trebalo bi da promoviše duh tolerancije, dijaloga i pomirenja između zajednica.
54. Sud se seća predloga nevećinskih zajednica u Prizrenu da se natpis „Komuna“, „Opština“, „Belediye“ napiše u krugu grba opštine bez godine „1878“. Sud smatra da je ovo razuman predlog koji bi rešio legitimnu zabrinutost zajednica.
55. Sledstveno tome, Sud zaključuje da je Skupština opštine, kada je donela odluku da usvoji član 7. svog Statuta, uvela grb koji se ne može smatrati zajedničkim simbolom svih zajednica u Prizrenu i koji prednost daje identitetu albanske etničke zajednice u odnosu na identitet drugih zajednica u Prizrenu. Samim tim, Sud zaključuje da je Skupština opštine prekršila Ustav.
56. Imajući u vidu sve gore navedeno, nakon razmatranja svih činjenica i zakona u datom predmetu, obaveze opštine da ima u vidu prava nevećinskih zajednica i članove Ustava koji upućuju na međunarodne konvencije, kao i relevantnu sudsku praksu ECHR-a, Sud zaključuje da opština Prizren nije imala ili nije prikladno imala u vidu osnovna prava i slobode zagarantovane Ustavom kada je pristupila pravu nevećinskih zajednica na očuvanje, održavanje i promovisanje njihovog identiteta.

Izreka

57. Iz ovih razloga, Sud donosi jednoglasnu presudu, sa saglasnim mišljenjem, kojom:
1. **Odlučuje** da je zahtev prihvatljiv,
 2. **Zaključuje** da su prava nevećinskih zajednica u Prizrenu da očuvaju, održavaju i promovišu svoj identitet prekršena

³² Vidi stav 12. Presude.

³³ Cf. Član 15. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina.

3. **Odlučuje** da član 7. Statuta opštine Prizren nije u skladu sa Ustavom Republike Kosova, posebno sa članom 3, članom 7.1, članom 58. i članom 59
4. **Nalaže** opštini Prizren da izmeni svoj Statut i svoj grb u roku od tri meseca od uručenja ove Presude u cilju usklađivanja sa Ustavom i uključivanja nevećinskih zajednica
5. **Zahteva** da opština Prizren izvesti Sud o napretku u vezi sa poštovanjem tog Naloga pre isteka perioda od tri meseca od uručenja ove Presude, i
6. **Stvar smatra rešenom** do podnošenja izveštaja o poštovanju tog Naloga

Ova presuda stupa na snagu odmah po uručenju stranama.

U Prištini, dana 18 marta 2010. god.

Sudija izvestilac

Predsednik Ustavnog suda

Sudija Almiro Rodrigues, s.r.

Prof. dr Enver Hasani, s.r.

Kopje e vërtetuar
Overena kopija
Certified Copy¹⁸